

GÜNAY GÖKSU ÖZDOĞAN - FÜSUN ÜSTEL
KARİN KARAKAŞLI - FERHAT KENTEL

**TÜRKİYE'DE ERMENİLER
CEMAAT-BİREY-YURTTAŞ**

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

BİLİM ve SANAT YAKFI
KÜTÜPHANESİ

İçindekiler

xi Çalışma Üzerine

xiii Sunuş

xv Teşekkürler...

1 Giriş

- 4 Birbirini Tanıma Aracı Olarak Ortak Üretim
- 5 Güzergâh: Anlamaya Çalışmak, Kendini Anlamak, Öğrenmek ve Düşünmek...
- 7 Araştırmanın Sorunsalı, Kapsamı ve Metodolojisi
- 8 Kaynak Çalışması ve Bilgi-Belge Derleme
- 10 Derinlemesine Görüşmeler
- 10 Odak Grup Tartışmaları
- 11 Anket Çalışması
- 12 Yerde Gözlem

13 Araştırmanın Zihinsel Arkapları

- 15 Yurttaşlık, Ulusal Kimlik ve Homojenlik
- 19 Bir "Strateji" Olarak Ulus ve "Taktik"ler Olarak Tüketimi
- 22 Ulusal Kimlik ve Sosyalizasyon
- 23 Farklı Yurttaşlık Talepleri: Yurttaş, Cemaat, Birey
- 25 Modernitenin Dönüşümü, Cemaat ve Yeni Kültürel Kimlikler
- 29 Karmaşıklık Paradigması

35 Tarihten Günümüze Türkiye'de Ermeniler ve Ermeni Kimliği

- 40 Anadolu'da Ermeni Hanedan ve Krallıkları
- 42 Büyük Devletlere Karşı Mücadele
- 44 Kilikya: Anadolu'da Son Ermeni Krallığı
- 46 Din, Ermeni Kilisesi ve Hıristiyanlık İçki Çekişmeler
- 46 Hıristiyanlığın Kabulü ve Apostolik Ermeni Kilisesi
- 49 "Yortularda Saklı Kimlik"
- 52 Osmanlı Ermenilerinin Ruhani Merkezi: İstanbul Ermeni Patrikliği
- 54 Roma Kilisesi'yle İlişkiler
- 55 "Katoliklik Davası"
- 57 Protestan Etkisi
- 59 Ermeni Dilinin ve Edebiyatının Serüveni
- 59 "Tanrısallaştırılmış" Ermenice
- 63 Edebiyatta İlk Laikleşme Belirtileri
- 65 Matbaa: Moderniteye İlk Adım
- 67 Ermeni Harfleriyle Türkçe Eserler
- 70 Osmanlı Ermenilerinin Aydınlanma Döneminden Günümüze
- 79 Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültür Yaşamında Ermeniler

- 80 Sahnede Ermeni Duayenler
 82 Cumhuriyet Dönemi ve Gayri Resmi Ermenice Oyun Yasağı
- 85 Müzik Alanında “Hoş Seda” Bırakanlar
 85 Dinî Müzik Denince
 87 Klasik Türk Musikisinde Ermeniler
 88 Anadolu Ermeni Müziği
 91 Batı Müziği Kulvarı
 94 İstanbul’da Ermeni Folkloru
- 96 Resim ve Mimaride Ermeni İzleri
 97 Osmanlı Saray Ressamları
 98 1915 Sonrası Ressamları
- 103 Mimarîde Hazin Miras
 110 Osmanlı Mimarisinde “Adı Unutulanlar”
- 113 Osmanlı Millet Sistemi’nden Cumhuriyet Yurttaşlığı’na
 118 Osmanlı Yönetiminde Ermeniler: Amiralar, Sivil Bürokratlar, Siyaset Seçkinleri
 122 Sivil Bürokrasi, Merkezî ve Yerel Yönetimde Ermeniler
 125 “Genç Ermeniler” ve Anayasa Hareketi
 130 Milliyetçilik Rüzgârı
 143 II. Meşrutiyet’ten Birinci Dünya Savaşı’na: Yeni Olanaklar ve Açmazlar
 150 1915 Tehciri ile Gelen Yıkım
 156 Cumhuriyet’te Azalan Sayılar, Ayrımcılık ve Marjinalleşme
- 163 Osmanlı’dan Günümüze Ermeni Kurumları ve Siyaset**
- 165 Dinî Kurumlar
 165 İstanbul Apostolik Ermeni Patrikliği
 172 Patriklik Tüzüğü ve Sivilleşme Tartışmaları
 178 İstanbul Ermeni Katolik Kilisesi
 181 Protestan Ermeni Kilisesi
- 182 Eğitim Kurumları
 182 Osmanlı Dönemi: Dershaneden Okula
 193 Cumhuriyet Dönemi: Kapanan Okullar
 199 Ermeni Eğitim Kurumlarının Sorunları
- 206 Basın ve Yayın Hareketleri
 206 Osmanlı İmparatorluğu’nda Ermenice ya da Ermeni Harfli Süreli Yayınlar
 213 Cumhuriyet döneminde Ermeni Basını ve Yayını
 213 Ermeni Kurum ve Derneklerinin Süreli Yayınları
 215 Günümüzde Ermeni Basını
 215 *Jamanak*
 218 *Nor Marmara*
 219 *Agos*
 225 *Aras* Yayıncılık
- 227 Ermeni Cemaat Vakıflarının Hukukî Statüsü ve Sorunları

- 240 Ermeni Kültür Kurumları, Eğitim ve Yardımlaşma Dernekleri, Spor Kulüpleri**
- 246** Günümüzde Ermeni Kültür Kurumları
- 247** Kilise Koroları (Tıbratz Tas)
- 252** “Genç Kuşak” Ermeni Müzik ve Dans Toplulukları
- 254** Eğitim Alanındaki Kültür ve Yardımlaşma Dernekleri
- 254** Okullardan Yetişenler Dernekleri (OYD) (Sanutz Miutyun)
- 263** İstanbul Türk-Ermeni Azınlık Okulları Öğretmenleri Yardımlaşma Derneği
- 264** Hemşehricilik Dayanışmanı ve Girişimi: Vakıflı Köyü Derneği
- 269** Spor Kulüpleri
- 270** Nor Şişli Spor Kulübü
- 271** Taksim Spor Kulübü
- 271** Şişli Spor Kulübü
- 272** Zara Spor Kulübü
- 273 Türkiye Ermeni Cemaati ve Siyaset**
- 273** Cemaat Siyaseti
- 273** Patrik Seçimi
- 281** Vakıf ve Dernek Seçimleri
- 286** Ulusal ve Yerel Temsil Kurumlarında Ermeniler
- 286** Cumhuriyet Öncesi Dönem
- 291** Cumhuriyet Dönemi
- 303 Günümüzde Türkiye’de Ermeni Olmak**
- 306** Dil: Kimliğin Kurucu Unsuru mu?
- 306** “Sokakta Annem ‘Mama’ Dememi İstemiyordu”
- 313** “Veliler ‘Ermeniceden Niye Bıraktınız?’ Diye Hesap Soruyorlar...”
- 314** Ermenice: “Tam Ermenilik’in” Kıtası ya da “Ne İşime Yarayacak ki?”
- 319** Din: “Sivilleşen İşaretler Dünyası”
- 319** Din ve Etnisitenin İççeliği
- 320** Dindarlık-İman ve/veya İhtiyaç
- 323** Patriklik: Ruhani Temsiliyet - “Mecburen Etnarklık”
- 328** Müslüman Çoğunluğun İçinde Hıristiyan / Ermeni Olmak
- 331** “Benzeşmenin” Son Noktası: “Dönmek”
- 334** Belleği Yeniden Kurmak: Zincirin Kopan Halkalarını Yeniden Tamamlamak
- 338** Ermenilik Coğrafyaları: Farklılaşan Zihniyetler
- 338** İstanbul Ermeniliği-Anadolu Ermeniliği
- 342** Üç Ermenilik: Türkiye-Ermenistan-Diaspora
- 349** Cemaat-Birey-Yurttaş
- 350** Cemaat: Çekim Alanı - “Pranga”
- 352** Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım
- 356** Grup-İç Evlilik-Karma Evlilik

- 362 Törenlerin Simgelediği Birlik
- 363 “Makbul Cemaat”in Üretim Mekanizması Olarak Sosyal Denetim
- 363 Çoğul Kimlikler: Ermenilik(ler)
- 365 Benzerlik Söylemi: “Türk Gibi Olmak” - “Türkiyeli Olmak”
- 365 Farklılık Söylemi: Bir Avantaj ve Dezavantaj Olarak “Ermenilik”
- 371 Azınlık Olmak - Yurttaş Olmak
- 376 Daha Açık Bir Biçimde İfade Edilen “Ermenilik”
- 379 Ermeni Cemaatinde Kadın Olmak
- 385 Tarih ve Bellek Arasında Türkiye Ermenileri
- 385 1915: “Seçilmiş Travma mı?”
- 400 Cumhuriyet Dönemi: Ayrımcı Uygulamalar ve Birlikte Yaşama Pratiği
- 404 Dışlanmanın İki Boyutu: Devlet ve Toplum
- 404 Devlet-Ermeni Yurttaş İlişkisi
- 406 Ermeniler Devlete Bakıyor
- 409 Belirli Mesleklerden Fıilen Dışlanma: “Zaten İstemezler!” - “Başvursak da Almazlar!”
- 411 Askerlik: “İyi Bir Subaya Düşersen Rahat Edersin!”
- 413 Türkiye Ermenileri “Büyük Toplum” a Bakıyor
- 415 “Abi, Sana Niye Ermeni Adı Koymuşlar?”
- 416 “İlkokul Öğretmenim Canımı Çok Acıttı!”
- 418 “Ermeni, Ama İyi Çocuk!” Diyorlar”
- 419 “İki Kartvizitim Var. Birinde Boğos, Diğerinde Oğuz Yazıyor!”
- 420 “Türk Medyası Önyargı Üretimine Katkıda Bulunuyor”
- 426 Büyük Toplum Ermenilere Bakıyor
- 426 “Biz / Onlar”: Önyargılar ve Stereotipler
- 429 Kurumsal Ayrımcılık - Toplumda Ayrımcılığın Yeniden Üretimi
- 438 “Ermeniler İyi İnsandır”
- 439 “Ermeniler İyi İş Yaparlar”
- 440 Ermenilerin İkinci İsmi
- 442 “Ermeniler Subay Olamaz...” ya da “Yeni” Bir Kavram: “Yabancı Vatandaş”
- 446 “Türk Düşmanı, Potansiyel Vatan Haini Ermeniler”
- 447 Dışlanırken Dışlama
- 449 Ermeniler ve Türkler Bir Arada: Savunma Mekanizmaları
- 451 “Normallik” Mümkün: “Ermeniler Sadece İnsandır” ya da “Öznelerarasılık”
- 454 Sonuç: “Normalin Anormalleşmesi”

457 Sonuç: “Sadık Millet”ten Talep Eden Yurttaş**463** “Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışı: Kültürel Yurttaşlık**465** AB Adaylık Süreci: Sorunlar, Demokratikleşme Talepleri ve Reformlar**470** 2000’ler: Umut ve Umutsuzluk Arasında**473** Zihniyet Devrimi: Açılımlar ve Açmazlar**479** Bitirirken...**481 Araştırma Belgeleri****517** Ekler**561** Kaynakça**579** Dizin